

NEET 2026: ਜਦੋਂ ਸਿਸਟਮ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦਿੱਤਾ

ਕੌਮੀ ਪੜ੍ਹਾਕੂ

ਜਦੋਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਟੈਸਟਿੰਗ ਏਜੰਸੀ ਨੇ 12 ਮਈ ਨੂੰ NEET-UG 2026 ਰੱਦ ਕੀਤੀ, ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਨੂੰ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ 22 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੱਚੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਉਹ ਐਲਾਨ ਬਹੁਤ ਠੰਡਾ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸੀ। ਕੁਝ ਸਤਰਾਂ, ਇੱਕ ਗੁਜਰਾਤੀ ਕੁੜੀ, ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਬੈਠ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਲੱਖਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਉੱਤੇ ਪਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਉਸੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਲਈ ਲਾਈ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਅਜਿਹੀ ਦੱਚਗੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕਮਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਤੱਥ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਲੁਕੇ ਨਹੀਂ। ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਤੋਂ ਕੋਈ ਹਫ਼ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ, 410 ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੈਸ ਪੈਪਰ ਕੁਝ ਚੁਣੌਤੀ ਲੱਕਾਂ ਵਿੱਚ ਘੁੱਮਣ ਲੱਗਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਸਲ ਪੈਪਰ ਦੇ ਸਾਰੇ 90 ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਾਰੇ 45 ਗਣਿਤ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਸਵਾਲ ਸਨ। 720 ਵਿੱਚੋਂ 600 ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦਿੱਤੇ। ਗੈਸ ਪੈਪਰ ਸਭ ਦੱਸਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ 10 ਤੋਂ 25 ਲੱਖ ਰੁਪਏ। 1 ਮਈ ਤੱਕ 5 ਲੱਖ। ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਾਲੀ ਰਾਤ ਸਿਰਫ 30,000 ਰੁਪਏ, ਯਾਨੀ ਪੈਪਰ ਵਟਸਾਪ ਅਤੇ ਟੈਲੀਗ੍ਰਾਮ ਉੱਤੇ ਇੰਨੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਫੈਲ ਗਿਆ ਜਿ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਏਜੰਸੀ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਲਾਤੁਰ ਦੇ ਇੱਕ ਕਰਿੰਗ ਸੰਸਥਾਨ ਨੇ ਮੈਕ ਟੈਸਟ ਵਿੱਚ 42 ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ ਜੋ ਅਸਲ

ਪੈਪਰ ਨਾਲ ਬਿਲਕੁਲ ਮਿਲਦੇ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਸਵਾਲ-ਬੰਕ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਸੀ। ਇਹ ਕੋਈ ਛੋਟਾ ਖੰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਮੈਡੀਕਲ ਦਾਖਲੇ ਦੇ ਪੂਰੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਿੱਚ ਸਨ।

ਉਹ ਬੱਚੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਚਰਚਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਪਹਿਲੂ ਉਹੀ ਹੈ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। 22 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਇਹ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਕਿਸੇ ਲੀਕ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਾਹ-ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ NEET ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੋ, ਕਦੇ-ਕਦੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਪੁਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਉਸੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਉੱਤੇ ਟਿਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਘਰੋਂ ਦੂਰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ, ਉਹ ਵੈਰੀਕੋ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਦੇਣਾ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬ ਗਏ, ਉਹ ਪਰਿਵਾਰਕ ਸਮਾਗਮ ਨੂੰ ਖੁੱਭ ਗਏ, ਉਹ ਦਾਰਦਰੀ ਨੂੰ ਚੁੱਪਚਾਪ ਰੱਕ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਛੋਟੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਕਸਰ ਇੱਕ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਾ ਦੁਖ ਤਾਂ ਵੱਡਾ ਦਾਅ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਆਰਥਿਕ ਵੀ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਵੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੱਚਗੀ ਦਾ ਮਾਨਸਿਕ ਅਸਰ ਕਿਸੇ ਨਵੀਂ ਤਾਰੀਖ ਦੇ ਐਲਾਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। 2024 ਦੇ @55 ਵਿਵਾਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਾਨਸਿਕ ਸਿਹਤ ਮਾਰਿਹਾਂ ਨੇ

ਦੀਆਂ ਨਾਕਾਮੀਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਗੜਬੜ ਨੂੰ ਹੱਲ ਵਿੱਚ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਵਧਾ ਕੇ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉੱਪਰੋਂ ਲੱਗੀ ਸੋਨੂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਉਸ ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਹਰ ਉਸ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਆਡਿਟ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਸਵਾਲ-ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਤੱਕ ਛੁੱਟਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੋ ਵੱਖਰੇ ਕੰਮ ਹਨ, ਅਤੇ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੰਨਣ ਨਾਲ ਸੁਧਾਰ ਦਾ ਭੁਲਾਸ਼ਾ ਤਾਂ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਅਸਲ ਸੁਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਮੀਡੀਆ ਟਰਾਫਾਲ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ
ਕਈ ਗੁਡਰਾਗੀਆਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ 329 ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਈ ਹੈ। ਗੁਡਰਾਗੀ ਦੇ ਕੁਝ ਘੰਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਾਅ ਅਤੇ ਚਿਹਰੇ ਨਿਊਜ਼ ਚੈਨਲਾਂ ਉੱਤੇ ਛਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਉੱਤੇ ਕੋ ਸੋਚਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਸ ਸਿਸਟਮ 22 ਲੱਖ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਨਾਕਾਮ ਰਿਹਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਿਰਪੱਖ ਸੁਣਵਾਈ ਯਕੀਨੀ ਕਰੇ। ਗੁੱਸਾ ਸਭ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਸੁਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ। ਮੀਡੀਆ ਟਰਾਫਾਲ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਾਗਲੀ ਵਿੱਚ

ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇਨਸਾਫ, ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ — ਉਹ ਕੇਵਲ ਇਨਸਾਫ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਜਾਂਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਦੀ ਅੰਗ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਮੀਡੀਆ ਦੀਆਂ ਸੁਰਖੀਆਂ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਧੀ ਦਾ ਗਲਾ ਘੁਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ — ਅਤੇ ਵਿਧੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ, ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਵੀ। ਸੁਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸ਼ਾਂਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪੂਰੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਫਸਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਬਾਪ, ਇੱਕ ਪੁੱਤਰ, ਇੱਕ ਭਰਾ — ਸਾਰੇ ਇੱਕ ਰਾਤ ਗੁਡਰਾਗ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂਅ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸਕਰੀਨਾਂ 'ਤੇ ਚਮਕਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਕਰਦੇ ਦਿਖਣ ਦੀ ਇਸ ਕਾਗਲੀ ਵਿੱਚੋਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੁਡਰਾਗੀਆਂ ਨਮ ਲੋਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਪੜਤਾਲ ਦੀ ਕਮੋਟੀ 'ਤੇ ਖਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਉੱਤਰਦੀਆਂ, ਅਜਿਹੇ ਦੋਸ਼ ਜੋ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਜੋ ਮੁੜ ਪਹਿਲਾਂ

ਅਸਲ ਹੱਲ
ਗੁਡਰਾਗੀਆਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਠੰਡਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਉਸ ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ ਜਿੱਥੇ ਪੈਪਰ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਕਲਿਆ ਸਵਾਲ-ਪੱਤਰਾਂ ਦੀ ਛਪਾਈ, ਸੋਝਾਲ, ਪੀਲਿੰਗ ਅਤੇ ਢਾਪਾ-ਢਾਪਾਈ ਦਾ ਗੰਭੀਰ ਢਾਚਾਗਤ

NAME CHANGE
I Sarve Preet Kaur Kochhar W/o Manpreet Singh Kochhar R/o 10C/80 SFS Flats Green View Apartment Mayapuri Road Hari Nagar West Delhi-110064 Have Change My Given Name Sarvepreet kaur and Sumame Kochhar for all purpose.

NAME CHANGE
I, NO-17007475L Rank-NK Name-JITENDRA GANGWAR S/O LATE NIRANJAN LAL GANGWAR W/O MANDIR, BILASPUR, PILIBHIT, UTTAR PRADESH-262201 have changed my minor son's name from DAKSH GANGWAR to YASH GANGWAR for all future purposes vide Affidavit Dated 05/09/2023 before Notary Public, Delhi.

NAME CHANGE
I, ANITA BANSAL W/O PAWAN BANSAL residing at E-504, MAYUR-DHWA APARTMENT, I.P. EXTN, EAST DELHI-110092 have Change my name to ANITA RANI BANSAL for all future purpose.

PUBLIC NOTICE
I, Jyoti pai W/O Sunil Kumar R/O WZ-125, Village Begumpur, North West Delhi, -110086 declare that name of mine has been wrongly written as Jyoti in my minor Daughter Yashika aged 14 years in her school cards and birth certificate no MCDOLR09368299. The actual my name is Jyoti Pal.

NAME CHANGE
I, PUNNAM DEVI Wife of No-14913053K Rank-HAV Name-NARENDER SINGH R/O C-7, LAXMI GARDEN, NAJAFGARH, NEW DELHI-110043 have changed my name from PUNNAM DEVI to POONAM DEVI for all future purposes vide Affidavit Dated 30/09/2023 before Executive Magistrate, Delhi.

NAME CHANGE
I, KRISHAN KANTA W/O IC-29820P (Late) Col SHIV KUMAR (Retd.) R/O H-104, VIVEK VIHAR, NEAR KENDRIYA VIHAR-2, SEC-82, NEIDA, SALARPUR, GAUTAM BUDH DHA, NAGAR, UTTAR PRADESH-201304 have changed my name from KRISHAN KANTA to KRISHAN KANTARANDEEV for all future purposes vide Affidavit Dated 12/03/2024 before Notary Public, Delhi.

NAME CHANGE
I, MEENA DEVI wife of IC-493248F Rank-NB/SUB Name-RAVINDER KUMAR W/O YPO-MURTHAL, TEH-SONIPTAL, DISTT-SONIPTAL, HARYANA-131027 have changed my name from MEENA DEVI to ANITA for all future purposes vide Affidavit Dated 29/11/2022 before Notary Public, Delhi.

NAME CHANGE
I, ANITA W/O NO-2806617A HAV TANGADKAR SUBHASH SITARAM R/O VPO-GHAR-DAOST, TEH-SANGAMNER, DISTT-AHMADNAGAR, MAHARASHTRA-426220, have changed my name from ANITA to ANITA SUBHASH TANGADKAR for all future purposes vide Affidavit dated 29/11/2022 before Notary Public, Delhi.

NAME CHANGE
I, DATTATRAY NAGOJI PATIL father of NO-JC-3799004 SUB MAY PATIL MAHENDRA DATTATRAY R/O VILL-BONJURDI, PO-ADKUR, TEH-CHANDGAD, DISTT-KOLHAPUR, MH-416509, have changed my name from DATTATRAY NAGOJI PATIL to DATTATRAY NAGOJI PATIL for all future purposes and in my son's service record my date of birth wrongly mentioned as 01/07/1953 instead of my correct date of birth as 17/01/1950 Vide Affidavit dated 29/11/2022 before Notary Public, Delhi.

PUBLIC NOTICE
MY CLIENT NARENDER PAL AGARWAL, S/O. LATE SARDARI LAL AGARWAL AND NEETU AGARWAL W/O NARENDER PAL AGARWAL BOTH R/O H.NO. 49, NARELA ROAD, BAWANA, NEAR STATE BANK OF INDIA, NEW DELHI, PRESENTLY AT H.NO.122, WHITE HOUSE APARTMENT, SECTOR-13, ROHINI, NEW DELHI- 110085, HAVE DEBARRED THEIR SON NIKHILAGARWAL AND HIS WIFE ANCHAL AGARWAL FROM THEIR ALL MOVABLE- IMMOVABLE PROPERTIES AND SHALL NOT HAVE ANY RIGHT, TITLE OR INTEREST IN MOVABLE AND IMMOVABLE PROPERTIES AND SEVERED ALL THEIR RELATION DUE TO MISCONDUCT AND DISOBEDIENT ANYBODY DEALING WITH THEM SHALL BEAR AT THEIR OWN COST, RISK & CONSEQUENCES

PINKI LAMBA MANN
ADVOCATE
OFF. A-205A, NORTH EX.MALL, SECTOR-9, ROHINI, NEW DELHI-

NAME CHANGE
I Sarve Preet Kaur Kochhar W/o Manpreet Singh Kochhar R/o 10C/80 SFS Flats Green View Apartment Mayapuri Road Hari Nagar West Delhi-110064 Have Change My Given Name Sarvepreet kaur and Sumame Kochhar for all purpose.

PUBLIC NOTICE
Information is given to general public at large that our client M/s Aspire Buildwell through prop. Mr. Karan Dudgeja S/o Mr. Satish Kumar Dudgeja is the owner of Freehold Residential Plot area measuring 309.49 sq. mtrs., out of Khata No. 195, Khaska No. 233K (87 sq. mtrs.), & Plot area measuring 108.69 sq. mtrs., out of Khaska No. 232K, Situated at Village -Jalpura, Pargana & Tehsil Dadr, Distt. Gurgaon, Haryana, U.P. Vide Sale Deed dated 03/05/2023 duly registered in the office of SR Dadr, as Doc No. 15787, Book No. 01, Vol No. 23442, Page Nos. 309-330 & Sale Deed dated 03/05/2023 duly registered in the office of SR Dadr, as Doc No. 15786, Book No. 01, Vol No. 23442, Page Nos. 287-308, it is stated that Mr. Rakesh Chandra Aggarwal & Mr. Rakesh Baranwal had purchased above said property as HUF but further they have sold inavulably, now our client is declaring that any other person does not have any right over the said property, which is to be financed by ICICI Home Finance Co. Ltd. Branch: Ghaziabad, Uttar Pradesh-201003 (Contact at 09958871432)

NAME CHANGE
I, SANJAY KUMAR CHOUHARY S/O LATE SH. LAXMAN CHAUDHARY Permanent R/O Parsauni Khindor, Sitamarhi, Bihar-843325 and Presently Residing at Plot No. B-20, Second Floor, Dass Garden, Baprola Vihar, Najafgarh, New Delhi-110043, declare that name of mine has been wrongly written as SANJAY CHOUHARY in my minor daughter namely SHIWANGI SINGHA, GURPREET KAUR and JASLEEN KAUR respectively, which may be amended accordingly.

NAME CHANGE
I, VINOD KUMAR S/O UDAY SINGH residing at FLAT NO-G-3/8, NEAR DDA WATER TANK, SECTOR-4, ROHINI, DELHI-110085 have changed my name to VINOD KUMAR KUSHWAHA for all future purpose.

NAME CHANGE
I, SANTOSH KUMAR S/O VISHVA NATH PRASAD residing at PLOT NO-58859, FLAT NO-B-2, STREET CHOUHANS GARDEN, PATIALA, DELHI-110059 have changed my name to SANTOSH KUMAR GUPTA for all future purposes

PUBLIC NOTICE
Information is given to general public at large that our client M/s Aspire Buildwell through prop. Mr. Karan Dudgeja S/o Mr. Satish Kumar Dudgeja is the owner of Freehold Residential Plot area measuring 309.49 sq. mtrs., out of Khata No. 195, Khaska No. 233K (87 sq. mtrs.), & Plot area measuring 108.69 sq. mtrs., out of Khaska No. 232K, Situated at Village -Jalpura, Pargana & Tehsil Dadr, Distt. Gurgaon, Haryana, U.P. Vide Sale Deed dated 03/05/2023 duly registered in the office of SR Dadr, as Doc No. 15787, Book No. 01, Vol No. 23442, Page Nos. 309-330 & Sale Deed dated 03/05/2023 duly registered in the office of SR Dadr, as Doc No. 15786, Book No. 01, Vol No. 23442, Page Nos. 287-308, it is stated that Mr. Rakesh Chandra Aggarwal & Mr. Rakesh Baranwal had purchased above said property as HUF but further they have sold inavulably, now our client is declaring that any other person does not have any right over the said property, which is to be financed by ICICI Home Finance Co. Ltd. Branch: Laxmi Nagar, Delhi. If any person(s) have any objection(s) or claim(s) with respect to the right, title or interest in the Said Property then contact us within 07 days from the date of Publication of this notice and if the same to be undersigned if found by any one. Thereafter no claim shall be entertained

NAME CHANGE
I, Anupama D/o Pradeep Kumar R/O D-754/A, Gali No.1, Ashok Nagar, Shahdara, Delhi-110093 have changed my name to Anupama Chaudhary.

NAME CHANGE
I, VINOD KUMAR S/O UDAY SINGH residing at FLAT NO-G-3/8, NEAR DDA WATER TANK, SECTOR-4, ROHINI, DELHI-110085 have changed my name to VINOD KUMAR KUSHWAHA for all future purpose.

ਰਹ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਦੇਵ ਬਾਬਾ ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਅਰਪਿਤ ਸ਼ਰਧਾ ਸੁਮਨ

ਮਾਨਵ ਜੀਵਨ ਦਾ ਹਰ ਪਲ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੋਵੇ - ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਾਤਾ ਸੁਦੀਕਸ਼ਾ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਦਿੱਲੀ, 15 ਮਈ - ਸ਼ਰਧਾ, ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਆਧਿਆਤਮਿਕ ਚੇਤਨਾ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਵਿਦਿਆਤਮਕ ਮਾਰਲ ਵਿੱਚੋਂ ਸੱਤ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਯੁਗਦਿਸ਼ਟਾ ਬਾਬਾ ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਆਧਿਆਤਮਿਕ ਸਥਲ ਸਮਾਲਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪਠ ਸਤਿਕਾਰਗੰਗ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਾਤਾ ਸੁਦੀਕਸ਼ਾ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਅਤੇ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਰਾਜਪਿਤਾ ਗੰਗਤ ਜੀ ਦੀ ਪਾਵਨ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਬਾਬੂਪੁਰਨ ਸੱਤ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਲੱਖਾਂ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਮਈ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਦਾ ਸੁਣ ਕਰਕੇ ਆਤਮਿਕ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਆਨੰਦ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਸੱਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਾਤਾ ਸੁਦੀਕਸ਼ਾ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਸ਼ੀਰਵਚਨਾਂ ਵਿੱਚ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਸਮੂਹ ਜੀਵਨ ਮਨੁੱਖਤਾ, ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤੀ ਦਾ ਵਿਦਿਆ ਉਦਾਹਰਨ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਜੀਵਨ ਦਾ ਹਰ ਪਲ ਸਾਰਥਕ ਬਣੇ ਅਤੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਇਨਸਾਨੀਅਤ, ਦਇਆ ਅਤੇ ਮਾਨਵੀ ਮੁੱਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਦਾ ਇਹੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਮਾਨਵੀ ਗੁਣ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਕੇ ਨਿਰਾਕਾਰ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਸਾਰਥਕ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਜੀਵਨ ਜੀਵੇ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾ ਦਾ ਜੀਵਨ ਦੁੱਖ, ਪੀੜਾ ਜਾਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਉਸਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਪ੍ਰੇਮ, ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਸਹਿਗੰਗ ਨਾਲ ਉਸਨੂੰ ਘਟਾਉਣਾ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਐਸਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਸਿਸਟੀਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਸਮਰਪਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰੇ। ਇਹੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਾਰ ਅਤੇ ਸੱਚੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੀਵਨ ਸਿਰਫ ਨਿੱਜੀ ਸੰਤੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਪੂਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਉਥਾਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਸੇਵਾ ਦਿਖਾਵੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਪ੍ਰੇਮ, ਨਿਰਾਤਰਾ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਅਸਲੀ ਭਗਤੀ ਸਿਰਫ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਬਲਕਿ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਝਲਕਦੀ ਹੈ। ਅਮਰ ਸੱਤ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੇ ਸਮਰਪਿਤ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੀਵਨ ਸਿਰਫ ਨਿੱਜੀ ਸੰਤੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਪੂਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਉਥਾਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਸੇਵਾ ਦਿਖਾਵੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਪ੍ਰੇਮ, ਨਿਰਾਤਰਾ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਅਸਲੀ ਭਗਤੀ ਸਿਰਫ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਬਲਕਿ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਝਲਕਦੀ ਹੈ। ਅਮਰ ਸੱਤ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੇ ਸਮਰਪਿਤ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੀਵਨ ਸਿਰਫ ਨਿੱਜੀ ਸੰਤੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਪੂਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਉਥਾਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਸੇਵਾ ਦਿਖਾਵੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਪ੍ਰੇਮ, ਨਿਰਾਤਰਾ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਅਸਲੀ ਭਗਤੀ ਸਿਰਫ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਬਲਕਿ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਝਲਕਦੀ ਹੈ। ਅਮਰ ਸੱਤ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੇ ਸਮਰਪਿਤ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੀਵਨ ਸਿਰਫ ਨਿੱਜੀ ਸੰਤੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਪੂਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਉਥਾਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਸੇਵਾ ਦਿਖਾਵੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਪ੍ਰੇਮ, ਨਿਰਾਤਰਾ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਅਸਲੀ ਭਗਤੀ ਸਿਰਫ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਬਲਕਿ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਝਲਕਦੀ ਹੈ। ਅਮਰ ਸੱਤ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੇ ਸਮਰਪਿਤ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੀਵਨ ਸਿਰਫ ਨਿੱਜੀ ਸੰਤੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਪੂਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਉਥਾਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਸੇਵਾ ਦਿਖਾਵੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਪ੍ਰੇਮ, ਨਿਰਾਤਰਾ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਅਸਲੀ ਭਗਤੀ ਸਿਰਫ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਬਲਕਿ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਝਲਕਦੀ ਹੈ। ਅਮਰ ਸੱਤ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੇ ਸਮਰਪਿਤ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੀਵਨ ਸਿਰਫ ਨਿੱਜੀ ਸੰਤੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਪੂਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਉਥਾਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਸੇਵਾ ਦਿਖਾਵੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਪ੍ਰੇਮ, ਨਿਰਾਤਰਾ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਅਸਲੀ ਭਗਤੀ ਸਿਰਫ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਬਲਕਿ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਝਲਕਦੀ ਹੈ। ਅਮਰ ਸੱਤ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੇ ਸਮਰਪਿਤ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੀਵਨ ਸਿਰਫ ਨਿੱਜੀ ਸੰਤੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਪੂਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਉਥਾਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਸੇਵਾ ਦਿਖਾਵੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਪ੍ਰੇਮ, ਨਿਰਾਤਰਾ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਅਸਲੀ ਭਗਤੀ ਸਿਰਫ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਬਲਕਿ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਝਲਕਦੀ ਹੈ। ਅਮਰ ਸੱਤ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੇ ਸਮਰਪਿਤ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੀਵਨ ਸਿਰਫ ਨਿੱਜੀ ਸੰਤੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਪੂਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਉਥਾਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਸੇਵਾ ਦਿਖਾਵੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਪ੍ਰੇਮ, ਨਿਰਾਤਰਾ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਅਸਲੀ ਭਗਤੀ ਸਿਰਫ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਬਲਕਿ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਝਲਕਦੀ ਹੈ। ਅਮਰ ਸੱਤ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੇ ਸਮਰਪਿਤ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੀਵਨ ਸਿਰਫ ਨਿੱਜੀ ਸੰਤੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਪੂਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਉਥਾਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਸੇਵਾ ਦਿਖਾਵੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਪ੍ਰੇਮ, ਨਿਰਾਤਰਾ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਅਸਲੀ ਭਗਤੀ ਸਿਰਫ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਬਲਕਿ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਝਲਕਦੀ ਹੈ। ਅਮਰ ਸੱਤ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੇ ਸਮਰਪਿਤ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੀਵਨ ਸਿਰਫ ਨਿੱਜੀ ਸੰਤੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਪੂਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਉਥਾਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਸੇਵਾ ਦਿਖਾਵੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਪ੍ਰੇਮ, ਨਿਰਾਤਰਾ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਅਸਲੀ ਭਗਤੀ ਸਿਰਫ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਬਲਕਿ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਝਲਕਦੀ ਹੈ। ਅਮਰ ਸੱਤ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੇ ਸਮਰਪਿਤ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੀਵਨ ਸਿਰਫ ਨਿੱਜੀ ਸੰਤੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਪੂਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਉਥਾਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਸੇਵਾ ਦਿਖਾਵੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਪ੍ਰੇਮ, ਨਿਰਾਤਰਾ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਅਸਲੀ ਭਗਤੀ ਸਿਰਫ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਬਲਕਿ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਝਲਕਦੀ ਹੈ। ਅਮਰ ਸੱਤ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੇ ਸਮਰਪਿਤ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੀਵਨ ਸਿਰਫ ਨਿੱਜੀ ਸੰਤੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਪੂਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਉਥਾਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਸੇਵਾ ਦਿਖਾਵੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਪ੍ਰੇਮ, ਨਿਰਾਤਰਾ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਅਸਲੀ ਭਗਤੀ ਸਿਰਫ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਬਲਕਿ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਝਲਕਦੀ ਹੈ। ਅਮਰ ਸੱਤ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੇ ਸਮਰਪਿਤ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੀਵਨ ਸਿਰਫ ਨਿੱਜੀ ਸੰਤੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਪੂਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਉਥਾਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਸੇਵਾ ਦਿਖਾਵੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਪ੍ਰੇਮ, ਨਿਰਾਤਰਾ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਅਸਲੀ ਭਗਤੀ ਸਿਰਫ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਬਲਕਿ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਝਲਕਦੀ ਹੈ। ਅਮਰ ਸੱਤ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੇ ਸਮਰਪਿਤ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੀਵਨ ਸਿਰਫ ਨਿੱਜੀ ਸੰਤੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਪੂਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਉਥਾਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਸੇਵਾ ਦਿਖਾਵੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਪ੍ਰੇਮ, ਨਿਰਾਤਰਾ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਅਸਲੀ ਭਗਤੀ ਸਿਰਫ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਬਲਕਿ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਝਲਕਦੀ ਹੈ। ਅਮਰ ਸੱਤ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੇ ਸਮਰਪਿਤ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੀਵਨ ਸਿਰਫ ਨਿੱਜੀ ਸੰਤੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਪੂਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਉਥਾਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਸੇਵਾ ਦਿਖਾਵੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਪ੍ਰੇਮ, ਨਿਰਾਤਰਾ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਅਸਲੀ ਭਗਤੀ ਸਿਰਫ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਬਲਕਿ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਝਲਕਦੀ ਹੈ। ਅਮਰ ਸੱਤ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੇ ਸਮਰਪਿਤ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੀਵਨ ਸਿਰਫ ਨਿੱਜੀ ਸੰਤੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਪੂਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਉਥਾਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਸੇਵਾ ਦਿਖਾਵੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਪ੍ਰੇਮ, ਨਿਰਾਤਰਾ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਅਸਲੀ ਭਗਤੀ ਸਿਰਫ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਬਲਕਿ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਝਲਕਦੀ ਹੈ। ਅਮਰ ਸੱਤ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੇ ਸਮਰਪਿਤ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੀਵਨ ਸਿਰਫ ਨਿੱਜੀ ਸੰਤੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਪੂਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਉਥਾਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਸੇਵਾ ਦਿਖਾਵੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਪ੍ਰੇਮ, ਨਿਰਾਤਰਾ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਅਸਲੀ ਭਗਤੀ ਸਿਰਫ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਬਲ

ਮੇਰਾ ਮਨ ਲੋਚੇ ਗੁਰਦਰਸਨ ਤਾਈ

ਪਰਦੇ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਵੇ ਮਨ

ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸੁਭਾ ਬਹੁਤ ਸਰਲ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਵਿਅਕਤਿਤਵ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਵਿਅਕਤਿਤਵ ਬਹੁਤ ਜਟਿਲ ਹੈ। ਇਕ ਪਿਆਰ ਵਾਂਗ। ਉਸ ਦੇ ਵਿਅਕਤਿਤਵ 'ਚ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਮੁਤਾਬਕ, ਅਨੁਕੂਲ, ਦੁਰਚਾਰ ਅਤੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇਪਨ ਦੀਆਂ ਕਈ ਪਰਤਾਂ ਹਨ। ਇਹੀ ਪਰਤਾਂ ਪਿੱਛੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੂਝੀ ਮਤ ਪਰਦਾ ਜਾਂ ਅੜਿੱਕਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਛੁਪੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਂਦ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧ ਆਤਮਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰਦਿਆਂ ਪਿੱਛੇ ਇਸ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਦਿਆਂ ਪਿੱਛੇ ਛੁਪੀ ਹੋਈ ਹੋਂਦ ਵੀ ਕਦੇ ਬਾਹਰ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾ ਤਾਂ ਕਦੇ ਖੁਦ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੱਚ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਤਕ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰਦਿਆਂ ਜਾਂ ਅੜਿੱਕਿਆਂ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਵੀ ਤੁਹਾਡੀ ਸ਼ੁੱਧ ਚੇਤਨਾ ਤਕ ਬਾਹਰੀ ਸੰਸਾਰ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ।

ਜੀਵਨ ਚਿੰਤਨ

ਦੀ ਕੋਈ ਖੋਜ ਨਾ ਹੋ ਕੇ ਤੁਹਾਡੀ ਕਲਪਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਅੰਤਰਾਲ ਨੂੰ ਭਰਨ ਦੀ ਇਕ ਅੰਦਰੂਨੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹੋ ਕਿ ਵੇਰੀਆਂ ਅਸਬੱਬ ਹਨ ਜਾਂ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਮਨ ਕੋਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਲੜੀ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਇਹ ਖਿੰਡੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੰਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਦੋ ਦਰਮਿਆਨ ਪੁਲ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋ। ਗੁਰੂਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਰਤਾ ਨੂੰ ਬਦਾਰਸ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਪੁਕਾਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਪਰਤਾ ਤੁਹਾਡੇ ਅਸਲ ਯਥਾਰਥ ਜਾਂ ਸੱਤਿਆ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਝੂਠ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਸੱਚ ਦੇ ਸੰਪਰਕ 'ਚ ਆਉਣ ਲਈ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀਆਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੰਪਰਕ ਹੀ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਝੂਠ ਨੂੰ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸੱਚ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਖੁਦ ਨੂੰ ਪਰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਪਰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਖੁਦ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਸਕੋਗੇ।

-ਚੌਥੇ

ਭਾਈ ਘਨੁੱਈਆ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਨਾਂ-ਸੌਂਦਰ ਸੌਂਦਰਾ ਅਤੇ ਹੁਣ ਸੋਧਰਾ (ਪਕਿਸਤਾਨ) ਹੈ।

ਭਾਈ ਘਨੁੱਈਆ ਜੀ

ਫ਼ਕੀਰ ਚੰਦ ਤੁਲੀ

ਭਾਈ ਘਨੁੱਈਆ ਜੀ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਸੇਵਾ ਲੋਕਾਂ ਅਪ ਵੀ, ਬਦ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪੂਰ, ਜੀਵਾ ਤੁਪ ਬਿਨ ਕੁਰ ਹੈ, ਮਰਨਾ ਵੀ ਹੋ ਕੁਰ। ਪੁਰਖ ਮਾਰਗ ਦੀਆਂ, ਜਦ ਕਿਸੇ ਆਸ਼ਾ, ਸੇਵ ਕਮਾਚਿ ਜੰਗ ਤੇ, ਹੁਕਮ ਹੋਵੇ ਪਰਵਾਣ। ਸੰਜੋਗ ਵਿਯੋਗ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਤੁਹਾ ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਹੱਥ, ਜਿਵੇਂ ਆਗਿਆ ਅਪਦੀ, ਅੰਦਾ ਤੁਸਾਂ ਸਮਰੱਥ। ਕਿੱਥੇ ਜਾਵਾਂ ਦਾਇਆ, ਕੈਸਾ ਹੋਵੇ ਬਾਨ, ਹੁਕਮ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਾ, ਪਰਤੀ ਤੇ ਅਸਮਾਨ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸਭ ਥਾਂ ਨੇ ਇਕੋ ਜਿਹੇ, ਜਿੱਥੇ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਵੇ, ਦੁਖ ਸੁਖ ਉਸ ਦੀ ਦਾਤ ਨੇ, ਦੁਖ ਦੁਖ ਮਨ ਦੀ ਰੋਆ। ਜਾਣੇਗੇ ਜਦ ਤੇਰੇ ਇਹ, ਪਾਵੇ ਜੇ ਰੱਸ, ਦੁਖ ਸੁਖ ਉਸ ਦੀ ਦਾਤ ਨੇ, ਦੁਖ ਦੁਖ ਉਸ ਦੇ ਵੰਸ਼। ਪਾਈ ਸੁਖ ਸੁਖ ਤੇ ਜਦੋਂ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਸੁਗੰਧ ਤੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖ, ਆਉਂਦਾ ਉਦੋਂ ਆਨੰਦ। ਨਗਰੀ ਏਸ ਸਰੀਰ ਦੀ, ਤੜਪੇ ਹਰੀ-ਵਿਦੇਕ, ਹਰ ਥਾਂ ਉਸ ਦਾ ਨਗਰ ਹੈ, ਹਰ ਥਾਂ ਉਸ ਦੀ ਟੇਕ। ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਆਂ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ, ਇਕ ਰਮਣੀਆਂ ਜਾਦ, ਘਟ-ਘਟ ਵਿਚ ਹੋ ਵਰਤਾ, ਆਂ ਭਾਈ ਘਨੁੱਈਆ ਜਾਦ। ਇਹੋ ਬੁਝਾਚਤ ਬੁਝ ਕੇ, ਤੂੰ ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਪਾ, ਜਗਤ ਜਲੰਦਾ ਤੜਪਦਾ, ਜਾਂ ਤੂੰ ਜਲ ਬਗਸਾ। ਓਹਿੰ ਹੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੈ, ਓਹਿੰ ਹੀ ਸਾਕਰ, ਜਿਧਰ ਵੀ ਤੂੰ ਗੁਰਮੁਖਾਂ! ਵੇਖੋ ਝਾਤੀ ਮਾਰ। ਭਾਈ ਘਨੁੱਈਆ ਪੁੰਡਿਆ, ਐ ਮੇਰੇ ਦਾਤਰ, ਜੀਵਨ-ਪਦ ਅਰ ਦੁਖ ਦਾ, ਹਰ ਜੀ ਹੋ ਦੁਖਿਆਰ। ਜੀਵਨ ਦੁੱਖ ਦਾ ਮਹਿਲ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਦੁੱਖ ਦਾ ਸਾ, ਇਸ ਵਿਚ ਕੀਕਟ ਗਮ ਰਿਮ, ਜੰਗ ਦਾ ਮਿਸਜਨਦਾਰ। ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਆਂ ਨਿਰਾਕਾਰ ਸਾਕਰ, ਆਪੋ ਆਪੋ ਹੋ ਵਰਤਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਵਾਦੇ ਦਾਤਰ। ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਪੁੱਤਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜੰਗ ਵਿਚ ਆਏ ਰਾਮ! ਫਿਰ ਪੁੱਤਰ ਕਥ ਸਧਨ, ਪਿਤਾ ਕਾਵੇ, ਰਾਮ! ਨਿਰੰਕਾਰ-ਪੁਕਰੀ ਦਾ, ਹਰ ਜਨ ਸੁਤ ਸਾਕਰ, ਹਰਿ ਜੇਹਾ ਹੋ ਜੀਵਦਾ, ਹਰ ਜਨ ਸੇਵਾ ਧਾਰ। ਉਘਾ ਹੈ ਪੁਕਨ ਦੁਰਮ ਦੀ, ਸਭ ਕੁਝ ਇਸ ਸੇਸਰ, ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਉਸ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ, ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਕਰਤਾਰ। ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਕੱਟਣ ਵਾਸਤੇ, ਹੈ ਸਤਸੰਗੀ ਦੀ ਲੋਘ,

ਚਲਦਾ- ਮੋਬਾਈਲ : 90419-19908

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਇਮਾਰਤ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ (ਫੁਡਹਿ ਦੀ ਚਿੱਠੀ) ਸ਼ਬਦਨਾਮਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਘਿਨਾਉਣੇ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਤੋਂ ਲਾਹੜਤ ਪਾਉਣਿਆਂ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਝੰਜੋੜ ਕੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾ ਲਈ ਅੱਜ ਵੀ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖਤ ਵੇਖ ਕੇ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਅਸ਼ਰਫ ਕਰ ਉਠਦਾ ਹੈ। ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹਰ ਸਾਲ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸਿੱਖਾ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਚੰਗੀ ਮੋਬਾਈਲ- 94174-07778

ਦਲਿ ਭੰਜਨ ਗੁਰੂ ਸੂਰਮਾ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਿਵੇਕਲਾ ਕਦਮ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਸਾਹਮਣੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸੀ। ਮੀਰੀ ਤੇ ਪੀਰੀ ਦੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਸਿੱਖੀ ਸੈਰ ਨੂੰ ਤਾਕਤਵਰ ਬਣਾਇਆ ਉੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਨੇ ਯਗਮ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ...

ਡਾ. ਜਤਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਮੋਬਾਈਲ 9415960533

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਲਾਰੋਹ ਵਿਚ ਹੋਈ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪੀੜ੍ਹਿਆ ਸੀ। ਬਾਲਮ ਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀ ਧਰਮ ਨੂੰ ਅਪਣੀ ਦਾਸੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦੇ ਬਲਿਦਾਨ ਨੇ ਬਾਲਮ ਰਾਜ ਦੀ ਇਸ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਬਰਬਰਦਸਤ ਠੱਲ ਪਾਈ। ਰਾਜਸੀ ਭੁਲਮ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਦਕ ਤੇ ਸਥਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਵਿਚਤੀ ਫੌਜੀ ਬਲ ਤੇ ਹੋਕਾਰ ਤੇ ਭਾਰੂ ਸਾਬਤ ਹੋਈ। ਸਿੱਖੀ ਸੈਰ ਅਡੋਲ ਅਜਿੱਤ ਰਹੀ। ਬੇਹਿਸਾਬ ਜੋਰ ਤੇ ਭੁਲਮ ਦਾ ਸਿਦਕ ਅੱਗੇ ਬੇਦਸ ਤੇ ਲਾਚਾਰ ਸਾਬਤ ਹੋਣਾ ਇਕ ਵਿਸਮਾਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਸੀ ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵਰਤਿਆ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਕਿ ਤਾਕਤਵਰ ਛੇਤੀ ਹਰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੇ ਲਾਰੋਹ ਨੂੰ ਤੁਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ 'ਤੇ ਵਿਰਾਜਮਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲ ਰਹੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਤਕੜੇ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਾਹ ਤਾਂ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਨਮ 'ਤੇ ਹੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਵਧੀ ਵੇਲਿ ਬਹੁ ਪੀੜੀ ਚਾਲੀ। ਧਰਮ ਕਲਾ ਹਰਿ ਬਿਥਿ ਬਹਾਲੀ। ਮਨ ਚਿਦਿਆ ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਦਾਇਆ। ਤਦੇ ਅਚਿਤ ਏਕ ਲਿਕ ਲਾਇਆ। (ਪੰਨਾ 396)

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਹੀ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਆਪ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਧਰਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਆਪ ਚਿਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾਈ ਹੈ। ਬਾਲਮ ਤੋਂ ਧਰਮ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੇ ਸਿਦਕ ਤੇ ਸਥਰ ਭਇਆ ਜੋ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਮਾਰਗ ਸੀ। ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਘੋਰ ਵਿਦਵਾਦਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਲਈ ਸਿਦਕ ਤੇ ਸਥਰ ਨੂੰ ਸਸਤਰਾਂ ਨਾਲ ਹੋਰ ਸਮਰਥ ਬਣਾਇਆ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਮੁਤਾਬਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ 'ਤੇ ਆਸੀਨ ਕਰਨ ਦੀ ਰਸਮ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ। ਗੁਰਗੱਦੀ ਦੀ ਰਸਮ ਦੌਰਾਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਨੇ ਸੋਲੀ ਤੇ ਟੋਪੀ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਆਪ ਨੇ ਟੋਪੀ ਦੀ ਥਾਂ ਕਲਗੀ ਸਰੀ ਸੋਹਣੀ ਪੱਥੇ ਤੇ ਸੋਲੀ ਦੀ ਥਾਂ ਦੋ ਤਲਵਾਰਾਂ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀਆਂ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੋਥੇ ਇਕ ਤਲਵਾਰ ਪਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਕ ਤਲਵਾਰ ਧਰਮ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਦੂਜੀ ਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੀਰੀ ਤੇ ਪੀਰੀ ਦੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਛੇਵੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੋਤ ਤੋ ਪੂਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਸ਼ਸਤਰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਲਗੀ ਵਾਲੀ ਪੰਗ ਸਜਾਉਣ ਤੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀ ਨਹੀਂ ਪੁਰਾ ਧਰਮ ਜਗਤ ਅਚਿੱਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਅੰਥਰਾ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਬਾਰੀਕੀ ਨਾਲ ਨਾ

ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਗਲਾ ਨਿਵੇਕਲਾ ਕਦਮ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੁਆਰ ਦੇ ਨੀਕ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸੀ। ਮੀਰੀ ਤੇ ਪੀਰੀ ਦੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਸਿੱਖੀ ਸੈਰ ਨੂੰ ਤਾਕਤਵਰ ਬਣਾਇਆ, ਉੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਨੇ ਯਗਮ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ। ਸੰਸਾਰ ਅੰਦਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਅਸਥਾਨ ਨਹੀਂ ਜੋ ਧਰਮ ਨੂੰ ਰਾਜਸੀ ਭੇਜੇ ਤੇ ਮਾਣ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤੇ ਤਿਨਦੇ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਤੇ ਹਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਜੁਲਦੇ। ਦੁਆਰਿਓ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆ ਰਾਜਸੀ ਖਾਨ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਆਸੀਨ ਹੁੰਦੇ, ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਕਾਹ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ

ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਰਾਤੀ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਤਕ ਮੀਰੀ ਤੇ ਪੀਰੀ ਨਿਵੇਕਲਾ ਕਦਮ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੁਆਰ ਦੇ ਨੀਕ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸੀ। ਮੀਰੀ ਤੇ ਪੀਰੀ ਦੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਸਿੱਖੀ ਸੈਰ ਨੂੰ ਤਾਕਤਵਰ ਬਣਾਇਆ, ਉੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਨੇ ਯਗਮ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ। ਸੰਸਾਰ ਅੰਦਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਅਸਥਾਨ ਨਹੀਂ ਜੋ ਧਰਮ ਨੂੰ ਰਾਜਸੀ ਭੇਜੇ ਤੇ ਮਾਣ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤੇ ਤਿਨਦੇ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਤੇ ਹਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਜੁਲਦੇ। ਦੁਆਰਿਓ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆ ਰਾਜਸੀ ਖਾਨ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਆਸੀਨ ਹੁੰਦੇ, ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਕਾਹ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ

ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਵਿਚ ਦੀਵਾਨ ਟੋਡਰ ਮੱਲ ਜੀ ਦਾ ਨਾਂ ਬਹੁਤ ਆਦਰ ਨਾਲ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਿਕਰ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮੀਅਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਦੀਵਾਨ ਟੋਡਰ ਮੱਲ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸੁਧਮਾ ਪਿੰਡ ਵਿਖੇ 1704 ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਵਰਤਿਆ। ਸੁਧਮਾ ਸਰਹਿੰਦ ਨੇ ਤਿਨ ਪਾਵਨ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਵਗਰੀ ਹੋਲਲਾ ਨਹੀਂ ਕੋਲ ਸੁਣਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਮੁਗਲ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਬਾਲਮਾਨਾ ਸੈਰ ਦੀ ਦਰਿਸ਼ਤ ਕਾਰਨ ਸਮਕਾਲ ਲਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲ ਰਹੀ ਪਰ ਦੀਵਾਨ ਟੋਡਰ ਮੱਲ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਾਲ ਸੁਧੇ ਤੇ ਆਗਿਆ ਲਈ। ਚੌਥਰੀ ਅੱਤਾ ਨਾ ਦੇ ਇਕ ਜ਼ਮੀਨਦਾਰ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਖ਼ਰੀਦੀ ਜੋ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹਿੰਗੇ ਮੁੱਲ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੋ ਠਿੱਠੀ। ਸਮਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਦੀਵਾਨ ਨੇ ਖੜਵਾਂ ਦਾਅ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਅਸਥੀਆਂ (ਸੋਧਰਾਂ) ਚਿਟ-ਚਿਟ ਕੇ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਅਦਾ ਕੀਤੀ। ਦੀਵਾਨ ਟੋਡਰ ਮੱਲ ਨੇ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਕੀ ਖ਼ਰੀਦੀ ਸ਼ਹਿਰੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਮੁੱਲ ਖ਼ਰੀਦ ਲਿਆ। ਜਿੱਥੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਅੰਤਮ ਸਮਕਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਉਸ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜੋਤੀ ਸੁਧਮ ਸਾਹਿਬ ਸੁਰਾਇਮਾਨ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਅਣਮੁੱਲੀ ਵਿਰਾਸਤ

ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ ਸਰਹਿੰਦ ਮੋਬਾਈਲ 98728-98599

ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ ਸਮਕਾਲ ਦੀ ਦੀਵਾਨ ਟੋਡਰ ਮੱਲ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਵਿਚ ਦੀਵਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭਰਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਰ ਵੀ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਸਿੱਖ ਸੰਗਰੂਰ ਦਿੱਲੀ ਆਗਿਆ ਹੈ। ਸਮਕਾਲ ਤੋਂ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਸਿੱਖ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿੱਖ, ਦੀਵਾਨ ਜੀ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਰਾ ਤੋਂ ਆਸਥੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿੱਡ ਕਾਰਕੋ ਪੁੱਜ ਗਿਆ। ਅਸਥੀਆਂ ਇਕ ਗਾਰਾਰ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਦਬਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀਵਾਨ ਟੋਡਰ ਮੱਲ ਜੀ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਸੀ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਡ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਪਿੰਡ ਆਲੋਅਖ ਵਿਚ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਸਥਾਨ ਉੱਤੇ ਗੁ: ਮੰਨੀ ਸਾਹਿਬ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਨੌਵੀਂ, ਯਾਦਗਾਰ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰ ਕੋਲ ਜੀ ਅਤੇ ਛੋਟੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋ।

ਦੀਵਾਨ ਟੋਡਰ ਮੱਲ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਵਿਚ ਦਾ-ਪੜਵਾਇਆ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਿੱਖੀ ਸੇਵਕੀ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਇਹ ਪਵਿੱਤਰ ਸਰਹਿੰਦ ਸ਼ਹਿਰ ਆ ਵਸਿਆ ਉਦੋਂ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦਾ ਵੈਡਾ ਵਪਾਰਕ ਕੇਂਦਰ ਸੀ। ਇਸੇ ਸਰਹਿੰਦ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਦੀਵਾਨ ਟੋਡਰ ਮੱਲ ਦੀ

ਇਮਾਰਤ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਚਾਰ ਕੁ ਫੁੱਟ ਉੱਚੀ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਕੋਈ ਗੋਟ ਵਰਗੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ। ਅੰਦਰ ਵੜਦਿਆਂ ਨੂੰ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਇਕ ਨਵਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਖੂਹ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮਿਲਦੀ ਜਾਕਦੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਬਾਗਸ਼ਾਹੀ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਜਜ਼ਬ ਕਰਨ ਵਿਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਡੂੰਘੀ ਥਾਂ ਖੰਡਰ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਬੜੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅੱਠ ਪਿੱਲਰ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਅੰਦਰ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਇੱਥੇ ਚਾਰ ਕਮਰੇ ਸਨ ਜੋ ਜ਼ਮੀਨਦੋਜ ਸਨ। ਇਸ ਦੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਵੱਲ ਫਰੀ ਹੋਈ ਇਮਾਰਤ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਕਿਸੇ ਮਿਨਾਰ ਵਾਂਗੂੰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਖ਼ਾਲੀ ਖੰਡਰ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਪੁਰਾਤਨ ਇਮਾਰਤ ਦੇ ਬਚੇ ਅੰਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਡਿੱਗੀ-ਫਰੀ ਇਮਾਰਤ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਿੰਨ ਮਿਸਿਲਾ ਸਨ ਅਤੇ ਹਵੇਲੀ ਦੇ ਹਿੱਲਲੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਕਮਰਿਆਂ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਵੀ ਖ਼ਲਕ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਇਮਾਰਤ ਢਹਿ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੀਵਾਨ ਟੋਡਰ ਮੱਲ ਜੀ ਦੀ ਜਹਾਜ਼ ਹਵੇਲੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਹਵੇਲੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਦਾਜ਼ਨ 15-18 ਫੁੱਟ ਵੱਡੀ ਖ਼ਾਲੀ ਥਾਂ ਹੈ ਜੋ ਛੱਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਹ ਗੈਰੀ 45-50 ਫੁੱਟ ਦੇ ਕਰੀਬ ਲੰਬੀ ਸੀ। ਇਹ ਗੈਰੀ ਦੋਵੇਂ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜਦੀ ਹੈ। ਹਵੇਲੀ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਖ਼ਾਲੀ ਥਾਂ ਹੈ। ਗੈਰੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਇਕ ਹੋਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੋਕ ਸਰੋਵਰ ਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਜਹਾਜ਼ ਹਵੇਲੀ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਰੀਗਰ ਚੌਕਰਧ ਯਾਦਵ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਹੋਰ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਰੀ ਹਵੇਲੀ ਨੂੰ ਪਾਈਪਾ ਪਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਹੋਰ ਜਹਾਜ਼ ਹਵੇਲੀ ਨੂੰ ਪਾਈਪਾ ਪਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਹੋਰ ਜਹਾਜ਼ ਹਵੇਲੀ ਦੇ ਕਮਰਿਆਂ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਪਾਪ-ਪੁੱਠ ਇੱਥੇ ਹੀ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਵਿਧਾਤ ਦੇ ਪ੍ਰਪੰਚ ਦੇ ਨਾਂ ਹਨ। ਇਕ ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮਾ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਤੇ ਦੂਸਰੀ ਅਵਗੁਣਾ ਦੀ ਨਾਮਾ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਪਰ ਹੋ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਪੰਚ। ਸਵਰਗ ਮਿਲ ਵੀ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਅੰਤ ਦੁਆਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਦੇਵਤਾ ਅੰਤ ਹਾਰ ਕੇ ਇੱਥੇ ਹੀ ਆਏ। ਜਦੋਂ ਪੁੰਨ ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਕਮਰਿਓ ਪਾਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪੁੰਨ ਮਾਤਲੋਕ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਜਾਰੀ...

ਬਾਲ ਕਵਿਤਾ

ਟੱਫੀ

ਸੁਣ ਲਉ ਬੱਚਿਓ ਗੱਲ ਸੱਚੀ, ਟੱਫੀ, ਚਾਕਲੇਟ ਨਾ ਖੱਛੀ। ਚੁਸਣ ਤੇ ਇਹ ਲੱਗੇ ਪਿਆਰੀ, ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਸਾਰੀ। ਦੰਦਾ ਨੂੰ ਇਹ ਕਰੇ ਖਰਾਬ, ਕੀਤੇ ਲਾਉਦੀ ਜੋ ਬੇਗਿਸਾਬ। ਤੁਸੀਂ ਦੰਦਾ ਦੀ ਕਰੋ ਸੰਭਾਲ, ਲੱਗਦੇ ਸੋਹਣੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ। ਜਸਦੀਪ ਸਰ ਰੋਜ਼ ਨੇ ਕਹਿੰਦੇ, ਦੰਦ ਸਾਫ਼ ਜੋ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਬਦਬੂ ਨਾ ਆਵੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ, ਤੰਦਰੁਸਤ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਹਿੰਦੇ। ਚੰਗੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੁਸੀਂ ਖਾਓ, ਬੱਚਿਓ ਆਪਣੀ ਸਿਹਤ ਬਣਾਓ।

ਜਸਦੀਪ ਸਿੰਘ ਖ਼ਾਲਸਾ -94630-57786

ਰੇਤ ਦੇ ਘਰ

ਆਓ ਬੱਚਿਓ! ਰਲ-ਮਿਲ ਖੇਡੀਏ, ਰੇਤਾ ਆਪਾਂ ਚੁੱਕ ਲਿਆਈਏ। ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਸੋਹਣੇ ਰੇਤਾ ਪਾ ਕੇ ਰੇਤ ਦੇ ਸੋਹਣੇ ਘਰ ਬਣਾਈਏ। ਜਿਸ ਦਾ ਘਰ ਹੌਠੂ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁਹਣਾ, ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਤਾਂਕੀ ਵਜਵਾਈਏ। ਫਿਰ ਘਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਕੇ, ਨਵੇਂ ਪਿੰਡ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸਾਈਦੀਏ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੱਚੀਆਂ ਸੜਕਾਂ, ਸੜਕਾਂ ਕੰਢੇ, ਰੁੱਖ ਲਗਾਈਏ। ਹਰਾ ਭਰਾ ਪਿੰਡ ਸੋਹਣਾ ਲੱਗੇ, ਤਾਦਵਾਰਣ ਦਾ ਸਬਕ ਸਿਖਾਈਏ। ਖੇਡ ਖੇਡਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਪਾਂ, ਨਕਸ਼ਾ ਪੰਜਾਬ ਉੱਤੇ ਦਿਖਵਾਈਏ। 'ਸਵਫ਼ ਭਾਰਤ' ਦਾ ਪਿੰਡ ਇਹ ਸੋਹਣਾ, 'ਗੋਲਡਨ' ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਰੱਖਾਈਏ। ਹਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪਿਆਨ ਦੇ ਰੱਖਣਾ, ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਲੜਕੇ, ਘਰ ਨਾ ਢਾਹੀਏ।

ਬਹਾਰ ਸਿੰਘ ਗੋਸਲ -98764-52223

ਪਿਤਾ

ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਨਾ ਦੇਵੀ ਤੂੰ ਵਿਸਾਰ ਸੋਹਣਿਆ। ਦਿੱਤਾ ਤੇਨੂੰ ਰੱਜਵਾ ਪਿਆਰ ਸੋਹਣਿਆ। ਜੰਮਿਆਂ ਤੂੰ ਬੁਝ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾਈਆਂ ਸੀ। ਸਾਇਆਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਵਧਾਈਆਂ ਸੀ। ਬਣਿਆ ਤੂੰ ਘਰ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਸੋਹਣਿਆ। ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਨਾ ਦੇਵੀ ਤੂੰ ਵਿਸਾਰ ਸੋਹਣਿਆ। ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਵਸੇ ਸੰਸਾਰ ਸੋਹਣਿਆ। ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਨਾ ਦੇਵੀ ਤੂੰ ਵਿਸਾਰ ਸੋਹਣਿਆ, ਵੱਡੇ ਹੋ ਕੇ ਬਾਪ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਬਣਨਾ, ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਨਾ ਦੇਵੀ ਤੂੰ ਵਿਸਾਰ ਸੋਹਣਿਆ, 'ਡਾਲਵੀ' ਦੇ ਵਾਂਗ ਤੂੰ ਵੀ ਨਾਮ ਚਮਕਵਣਾ, ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਵੱਡਾ ਚੌਤੜਾ ਤੂੰ ਪਵਾਣਾ, ਬਾਪ ਤੇ ਤੂੰ ਸੀਨਾ ਦੇਵੀ ਨਾਰ ਸੋਹਣਿਆ, ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਨਾ ਦੇਵੀ ਤੂੰ ਵਿਸਾਰ ਸੋਹਣਿਆ,

ਬਹਾਰ ਡਾਲਵੀ -94172-35502

ਨਿੱਕੀ ਦੁਨੀਆ

ਜਦੋਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਹੋਲੀਆਂ ਤਾਂ ਨਾਨਕੇ ਪਿੰਡ ਰਹਿਣ ਜਾਣਾ ਤੇ ਨਾਲੇ ਕਹਿਣਾ 'ਨਾਨਕੇ ਪਿੰਡ ਜਾਵਾਂਗੇ, ਲੱਡੂ ਪੇੜੇ ਖਾਵਾਂਗੇ, ਮੇਟੇ ਹੋ ਕੇ ਆਵਾਂਗੇ', ਅੱਜ ਵੀ ਉਹ ਦਿਨ ਯਾਦ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀਆਂ ਦਾ ਚਾਅ ਘੱਟ ਤੇ ਹੋਮਵਰਕ ਦਾ ਫ਼ਿਕਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ...

ਰਨੀ ਸੋਢੀ

ਸਾਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਚੋਰ ਭੁਲਾਈਆਂ ਬਚਪਨ ਤੁਰ ਗਿਆ...

ਕਈ ਵਾਰ ਟੀ. ਟੀ. ਉੱਤੇ ਅਜਿਹੇ ਗਾਣੇ ਦੇਖਣ-ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਲ ਵਾਚ-ਵਾਚ ਉਹੀ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ 'ਸਾਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਚੋਰ ਭੁਲਾਈਆਂ' ਬਚਪਨ ਤੁਰ ਗਿਆ' ਗੀਤ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਬਚਪਨ ਦੇ ਦਿਨ ਯਾਦ ਆ ਗਏ। ਪਰ ਅੱਜ ਦੇ ਤਕਨੀਕੀ ਯੁੱਗ ਨੇ ਬਚਪਨ ਦੀ ਮਸਤੀ ਘੱਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਭਾਵੇਂ ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੇ ਯੁੱਗ ਨੇ ਸਭ ਕੁਝ ਬਦਲ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਬਚਪਨ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ, ਕੀਤੀ ਸੋਜ-ਮਸਤੀ, ਆਪਣੇ ਚੇਤਿਆਂ 'ਚ ਸਮੋਈ ਬੈਠੇ ਹਾਂ।

ਬਚਪਨ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਡਾਢੇ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਲੱਗਦਾ, ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਸਮਾਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਚਪਨ ਦੀ ਨਾਦਾਨੀ, ਬੇਪ੍ਰਵਾਹੀ, ਕੀਤੀ ਸੋਜ-ਮਸਤੀ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਭੁਲਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਉਦੋਂ ਸਾਰੇ ਯਾਰ-ਬੇਲੀ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਲੁਕਣ-ਮੀਟੀ, ਗੁੱਲੀ-ਡੰਡਾ, ਬਾਦਰ ਕੀਲ੍ਹਾ, ਬੰਦੇ, ਪਿੱਠੂ-ਕਰੇ ਵਰਗੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਦੇ ਸਨ। ਜੋ ਆਨੰਦ ਉਦੋਂ ਸਾਇਕਲ-ਸਕੂਟਰ ਦੇ ਟਾਇਰ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਚਲਾ ਕੇ, ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਰੋਸਾ ਲਾ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਆਨੰਦ

ਜਾਂਦਾ। ਛੁੱਟੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਤਾਂ ਘਰੋਂ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਨਿਕਲ ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਫਿਰ ਡਰਦਿਆਂ-ਡਰਦਿਆਂ ਦੇਰ ਨਾਲ ਘਰ ਵਕਰਨਾ ਤਾਂ ਘਰੋਂ 'ਸੋਢ' ਹੋਣੀ। ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਘਰਦਿਆਂ ਬਾਰੋਂ ਲੱਭ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦਾ। ਜਦੋਂ ਸਕੂਲੋਂ ਗਰਮੀਆਂ ਦੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਤਾਂ ਨਾਨਕੇ ਪਿੰਡ ਰਹਿਣ ਜਾਣਾ ਤੇ ਨਾਲੇ ਕਹਿਣਾ 'ਨਾਨਕੇ ਪਿੰਡ ਜਾਵਾਂਗੇ, ਲੱਡੂ ਪੇੜੇ ਖਾਵਾਂਗੇ, ਮੇਟੇ ਹੋ ਕੇ ਆਵਾਂਗੇ', ਅੱਜ ਵੀ ਉਹ ਦਿਨ ਯਾਦ ਆਉਂਦੇ। ਅੱਜ ਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀਆਂ ਦਾ ਚਾਅ ਘੱਟ ਤੇ ਕੰਮ ਦਾ ਫ਼ਿਕਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸੀ ਤੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਵੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਕਿਤੇ ਖੇਡਦਿਆਂ-ਖੇਡਦਿਆਂ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਲੈਣਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਲੁਕ ਜਾਣਾ। ਇਕ ਵਾਰ ਸਕੂਲ ਟੀਚਰ ਨੇ ਬੰਦੇ ਖੇਡਦਿਆਂ ਦੇਖ ਲਿਆ ਤੇ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਬੰਦੇ ਕੀਹਨੂੰ-ਕੀਹਨੂੰ ਖੇਡਦੇ ਆਉਂਦੇ। ਅਸੀਂ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਮਿੰਤਰ ਚਾਈ-ਚਾਈ ਉੱਠ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਮੈਡਮ ਨੇ ਕਿਹਾ ਫਿਰ ਦੇਖਦੇ ਕੀਹਦੇ ਕੋਲ ਬੰਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੇ, ਕੌਲੂ ਲੈ ਕੇ ਆਇਓ। ਅਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਬੰਦੇ ਬੋਤਲਾਂ

ਵਿੱਚ ਪਾ-ਪਾ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਦੋ-ਦੋ, ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਬੋਤਲਾਂ ਲੈ ਆਏ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਚਾਅ-ਚਾਅ ਨਾਲ ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਦਿਖਾਏ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਜ਼ਿਆਦਾ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਜ਼ਿਆਦਾ। ਮੈਡਮ ਨੇ ਫਿਰ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਖੜੇ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਹੁੰਦੀ ਏ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹਾਈ। ਉਤੋਂ ਪੌਪਾ ਦੇ ਦਿਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਫਿਰ 'ਸੋਢ'। ਸ਼ਾਇਦ ਸਕੂਲ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਤੋਂ ਖਾਖੀ ਕੁੱਟ ਨੇ ਹੀ ਅੱਜ ਕਿਸੇ ਮੁਕਾਮ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਹੁਣ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਉਹੀ ਯਾਰ-ਬੇਲੀ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਝੂਠ ਹੀ ਚਲ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ-ਕਰਦਿਆਂ ਹਾਸਾ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਨੀਆਂ ਸ਼ਰਾਰਤਾਂ

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਇਸ ਵੱਡਾਅਕਾਰੀ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਮੂੰਹ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਗਾਬਲਿਨ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਇਕ ਹਮਲੇ ਨਾਲ ਇਹ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਕੰਮ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਲਗਭਗ ਇਕ ਮੀਟਰ ਲੰਬਾ ਬਾਇਓ ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ 3 ਮੀਟਰ ਤੱਕ ਦਾ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਲੰਬੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਆਪਣੇ ਭੋਜਨ ਤਕ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ।

ਚਮਕੀਲੇ ਲਾਲ ਖ਼ੂਨ ਵਾਲੀ ਇਸ ਮੱਛੀ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ ਬੇਟ ਫਿਸ਼। ਹੋਰਨਾਂ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਮੁੰਦਰ ਤਲ 'ਤੇ ਰੋਂਗ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਮੱਛੀ ਡੈਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰੋਗਣ ਦੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ।

ਆਪਣੇ ਡਿਐਨਾਕ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਖੇਤਰ ਲਈ ਲੜਨ ਵਾਲੀ ਇਹ ਮੱਛੀ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ ਫ਼ਿਜ਼ਰੋਡ। ਇਹ ਦੱਖਣੀ ਕੈਲੀਫ਼ੋਰਨੀਆ ਤੇ ਮੈਕਸੀਕੋ ਵਿੱਚ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਕਈ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ ਜਿਹੀ ਇਸਟ ਵਾਲੀ ਇਹ ਮੱਛੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹਮਲਾਵਰ ਸੁਭਾਅ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਓਸੀਅਨ ਸਨਫਿਸ਼ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਜੈਲੀਫਿਸ਼ ਨੂੰ ਹੀ ਖਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਮੇਲਾ ਮੇਲਾ ਨੂੰ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਭਾਰੀ ਹੱਡੀਆਂ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਕਿਲੋ ਤੱਕ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸਭ ਤੋਂ ਆਖਰ ਵਿੱਚ ਹੈ ਸਪੁਕ ਫਿਸ਼। ਇਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸਰੀਰ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡੀਆਂ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਰਗੀਆਂ।

ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਅਨੋਖਾ ਬੀਜ ਬੈਂਕ

ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਅਜਿਹੇ ਬੀਜ ਬੈਂਕ ਹਨ ਜੋ ਬੀਜਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਦੇ ਵੀ ਬਿਪਤਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਨਾਰ ਖੋਲ ਜੋ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਬੇਹੱਦ ਠੰਡਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ ਉੱਥੇ ਇਕ ਬੀਜ ਬੈਂਕ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਬੀਜ ਬੈਂਕ ਦੂਸਰੇ ਬੈਂਕਾਂ ਵਰਗਾ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਏਨਾ ਵੱਡਾ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਇਹ ਅਜਿਹੀ ਥਾਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮੁਸੀਬਤ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਬਿਪਤਾ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪਸੀ ਸਮਝੌਤੇ ਤਹਿਤ 'ਨੋ ਵਾਰ ਜੋਨ' ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਸੀਟ ਵਾਲਟ ਬਰਫ਼ ਦੀਆਂ ਚੱਟਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰਾਈ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਬੀਜ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਕੋਈ ਹੁੱਖ-ਬੁੱਖਾ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਇੱਥੇ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਪ੍ਰਿਥਵੀ 'ਤੇ ਡਾਇਨਾਸੌਰ ਵਰਗੇ ਜੀਵ ਲੁਪਤ ਹੋ ਗਏ ਹੋਣ ਪਰ ਅੱਜ ਪ੍ਰਿਥਵੀ 'ਤੇ ਜੀਵਨ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੇਖ ਕੇ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਹਰੀ-ਭਰੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਹਰਿਆਲੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕਾਇਮ ਰਹੇਗੀ।

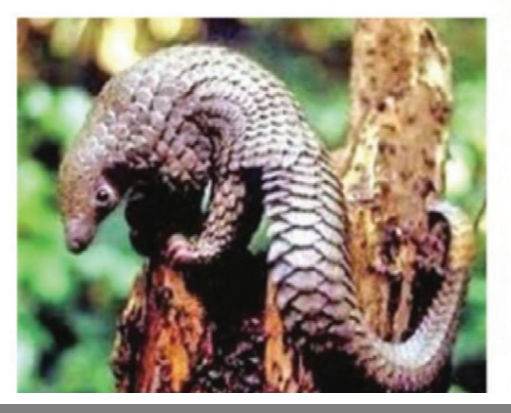
ਪੈਂ ਗੋਲਿਨ ਨੂੰ ਡਾਇਨਾਸੌਰ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਦੀ ਬਣਾਵਟ ਡਾਇਨਾਸੌਰ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਂਗੋਲਿਨ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਭਾਰਤੀ ਤੇ ਚੀਨੀ। ਚੀਨੀ ਪੈਂਗੋਲਿਨ ਪੁਰਖੀ ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ 'ਚ ਪੈਂਗੋਲਿਨ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਆਕਾਰ 'ਚ ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਪੈਰ ਅਗਲੇ ਪੈਰ ਦੀ ਤੁਲਨਾ 'ਚ ਵੱਡਾ ਤੇ ਮੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਦੰਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਇਹ ਜੀਭ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਜੀਭ ਕਰੀਬ 25 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਤੱਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜੀਭ ਨਾਲ ਚਿਪਕਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਪੈਂਗੋਲਿਨ ਦਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਵਚ-ਪੈਂਗੋਲਿਨ ਦਾ ਸਰੀਰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਕਵਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਵਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਵਚ ਵਾਂਗ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਚਿਰਕੇ, ਗਲੇ ਤੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਤੇ ਕਵਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਪੈਂਗੋਲਿਨ ਦਾ ਰੰਗ ਭੂਰੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਫ਼ੈਦ, ਤੇ ਕਾਲੇਪਨ 'ਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਰੱਖਤਾਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ 'ਚ ਮਾਹਿਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪੈਂਗੋਲਿਨ ਰਾਤ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਦਰੱਖਤ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਨ 'ਚ ਵੀ ਮਾਹਿਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪੈਂਗੋਲਿਨ ਦਾ ਖੁੱਖ ਭੋਜਨ ਕੀੜੀਆਂ ਦੇ ਅੰਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਦੀਵਾਰਾਂ

ਪੈਂਗੋਲਿਨ ਦਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਵਚ-ਪੈਂਗੋਲਿਨ ਦਾ ਸਰੀਰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਕਵਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਵਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਵਚ ਵਾਂਗ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਚਿਰਕੇ, ਗਲੇ ਤੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਤੇ ਕਵਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਪੈਂਗੋਲਿਨ ਦਾ ਰੰਗ ਭੂਰੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਫ਼ੈਦ, ਤੇ ਕਾਲੇਪਨ 'ਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਰੱਖਤਾਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ 'ਚ ਮਾਹਿਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪੈਂਗੋਲਿਨ ਰਾਤ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਦਰੱਖਤ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਨ 'ਚ ਵੀ ਮਾਹਿਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪੈਂਗੋਲਿਨ ਦਾ ਖੁੱਖ ਭੋਜਨ ਕੀੜੀਆਂ ਦੇ ਅੰਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਦੀਵਾਰਾਂ

ਪੈਂਗੋਲਿਨ ਦਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਵਚ-ਪੈਂਗੋਲਿਨ ਦਾ ਸਰੀਰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਕਵਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਵਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਵਚ ਵਾਂਗ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਚਿਰਕੇ, ਗਲੇ ਤੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਤੇ ਕਵਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਪੈਂਗੋਲਿਨ ਦਾ ਰੰਗ ਭੂਰੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਫ਼ੈਦ, ਤੇ ਕਾਲੇਪਨ 'ਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਰੱਖਤਾਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ 'ਚ ਮਾਹਿਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪੈਂਗੋਲਿਨ ਰਾਤ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਦਰੱਖਤ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਨ 'ਚ ਵੀ ਮਾਹਿਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪੈਂਗੋਲਿਨ ਦਾ ਖੁੱਖ ਭੋਜਨ ਕੀੜੀਆਂ ਦੇ ਅੰਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਦੀਵਾਰਾਂ

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਪੈਂਗੋਲਿਨ ਦਾ ਨਾਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ? ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਜੀਵ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵੀ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੀਵ ਭੂਟਾਨ, ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ, ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬ ਬੰਗਲਾ ਦੇਸ਼, ਮਿਆਂਮਾਰ, ਥਾਈਲੈਂਡ, ਦੱਖਣੀ ਚੀਨ ਤੇ ਤਾਈਵਾਨ 'ਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ...

ਡਾਇਨਾਸੌਰ ਦਾ ਅੱਧਾ ਪਰਿਵਾਰ ਪੈਂਗੋਲਿਨ

ਅਤੇ ਦਰੱਖਤਾਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਕੀੜੀਆਂ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਅੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜੀਭ ਨਾਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੈਣ 'ਤੇ ਇਹ ਕੀੜੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਿਗਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਡਰਪੋਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ- ਪੈਂਗੋਲਿਨ-ਪੈਂਗੋਲਿਨ ਡਰਪੋਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮੇਂ ਇਹ ਆਪਣੀਆਂ ਗੁਫ਼ਾਵਾਂ 'ਚ ਲੁਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਢੱਕ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੁਫ਼ਾਵਾਂ, ਚੱਟਾਨੀ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਡੇਢ ਤੋਂ ਪੈਂਦੇ ਦੇ ਮੀਟਰ

ਤੱਕ ਲੰਬੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਡਰਪੋਕ ਮਿੱਟੀ ਵਾਲੇ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਇਹ ਛੇ ਮੀਟਰ ਤੱਕ ਲੰਬੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪੂਰੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਚੱਕਰ ਵਾਂਗ ਮੋੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹਿੱਸੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰਹਿਣ। ਪੈਂਗੋਲਿਨ ਆਪਣੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਬਾਲ ਦੇ ਆਕਾਰ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਇੰਨੀਆਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਡਿਪਦੇ ਹੋਏ ਪੈਂਗੋਲਿਨ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਰਤੀ ਦਾ ਇਹ ਜੀਵ ਬਹੁਤ ਡਰਪੋਕ ਪਰ ਸਰੀਰਕ ਪੱਖੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਤੇ ਹੜੱਕੇ ਨੂੰ ਪੰਸਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੀਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਇਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਬਣੇ ਛੋਟੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਰਗੇ ਕਵਚ ਕਰਦੇ ਹਨ।

